

ผอ.ระวี ขุนธิการณ์

โรงเรียนเชียงขวัญพิทยาคม

ในตอนแรก ครูทุกคนก็ยังบอกว่า เวลาคนอื่นมาเยี่ยมจะต้องมีแปลงเกษตร จะต้องทำอะไรให้เขาดูก่อน คือยังไปคิดถึงการเกษตรอยู่พุงง่าย ๆ เอา ก็เอา ถึงตอนนี้ ผอ.อยากใช้เขาละ ถ้าไปชัดว่าไม่เอา สงสัยเขาจะไม่ทำอะไรสักอย่าง เขาอยากปลูกอะไรก็ปลูก แล้วแต่ห้อง ผอ.ก็ให้อิสระแล้วแต่ห้อง ให้คุยกันระหว่างห้อง ครูกับนักเรียนคุยกันอยากทำอะไรทำ แต่ต้องมีหลักเกณฑ์ ใช้หลักวิชาไปคิด บางห้องปลูกกล้วย ปลูกมะนาว ปลูกอ้อย ปลูกฝรั่ง ปลูกส้มไป ส่วนใหญ่จะมีกล้วยเยอะ เขาก็ปลูกไป จะมีคาบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคาบที่ 5 ภาคบ่าย 1 ชั่วโมง ให้ไปพบกันที่นั่น ไปบูรณาการไปทำอะไรที่นั่น หรือไม่ลงแปลงก็คุยกันในห้องจะพัฒนาอะไรโดยนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้

ผ่านไปสัก 1-2 เดือน ที่นี้ตอนบ่ายอากาศมันร้อน เด็กก็เดินมาเข้ามาหาผม ถามว่า “ผอ.ไม่มีได้ไหม คาบนี้มันร้อนไม่มีใครลงไปเลย ครูก็บ่น” ผมก็คิดว่าทำอย่างไรดี นี่ถึงการถอดบทเรียนก็เลยถามว่า “ห้องเราทำอะไร” เขาก็เล่า “ปลูกกล้วย ปลูกอ้อย ปลูกมะนาว” 3 อย่าง “กล้วยปลูกที่ไหน” “ปลูกริมรั้ว” “ทำไมถึงปลูกริมรั้ว” เขาก็อ้างว่า “เวลามันแตกหน่อขึ้นมาจะได้ไม่รก” “มะนาวปลูกที่ไหน” “ปลูกไว้กลางสวน” “การปลูกทำอย่างไร” “ก็เอาความรู้จากวิชาเกษตรมา” “ระหว่างต้นจะต้องห่างกันกี่เมตร ระหว่างแถวจะต้องห่างกันกี่เมตร คำนวณอย่างไรพื้นที่ตรงนี้ปลูกได้กี่ต้น” “เอาสูตรคำนวณจากวิชาคณิตศาสตร์เอามาคำนวณ แล้วขุดหลุม เตรียมหลุมตามหลักวิชาเกษตรด้วย” “กว่าจะได้มะนาวเป็นลูกขึ้นมาเอาไปใช้ประโยชน์อย่างไร” “มีคุณค่าสารอาหารมีวิตามินซีอะไร” “เอาความรู้จากที่ไหนมาพูด” “แปลงมาจากวิชาสุขศึกษาและคหกรรม ก็เอาไปประกอบอาหารได้” นั่นแหละคือการเรียนรู้จากแปลงเกษตรของเรอบูรณาการได้หลายวิชา เขาก็เลยเข้าใจว่าสิ่งที่พาทำตอนนั้นไม่ได้คิด แต่ว่าตอนนี้เริ่มคิดแล้วว่าเหตุผลที่ปลูกกล้วยเพราะอะไร ก็เพราะว่าในพื้นที่ทุกบ้านทุกหลังคาเรือนเราไปเอาหน่อมาได้เอามาปลูก ไม่ต้องไปซื้อไปหาอีก และถ้ามันโตขึ้นมาก็ใช้ได้

ปีที่แล้วช่วงเข้าพรรษาจะพาเด็กม.ต้นตัดกล้วยเอาไว้ และตัดใบตอง เขาทำกันเอง แต่ว่าเด็กเยอะยังห่อข้าวต้มไม่เป็น เรา ก็ไปหาวิทยากรข้างนอก เขาก็แบ่งครูแบ่งนักเรียนที่ห่อเป็นและเราเชิญชาวบ้านมา “วันนี้เราจะทำห่อข้าวต้ม นักเรียนต้องเอาข้าวสารมา” โรงเรียนก็ไปซื้อถั่วมาแตกด้วยใช้ของนักเรียน คณะกรรมการนักเรียนก็จะไปตัดเอาใบตองกล้วยมาทำ คนที่ทำไม่เป็นเริ่มเรียนรู้ประโยชน์จากสิ่งที่ปลูกไปนั้นเอามาใช้ เสร็จแล้วให้แบ่งกันเอากลับบ้านให้เขาไปต้ม ต้มเสร็จพุ้นนี้วันพระเป็นวันทำบุญให้ไปทำบุญที่วัด ที่เหลือก็ให้เขาไปบริโภคอะไรก็ได้แล้วแต่เขา เขาก็สนุกดี

สิ่งที่ได้มา ตอนนี่ครูเริ่มเห็นว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เกษตร แต่เป็นหลักคิดที่จะนำไปใช้และใช้ได้กับทุกวิชา อย่างปลูกมะนาวก็ต้องคิดหาสูตรคำนวณพื้นที่ในการเตรียมแปลง ต้องไปปักระหว่างต้นอย่างไร เพราะฉะนั้น พื้นที่ 1 ไร่ ปลูกได้กี่ต้นเขาก็สามารถคำนวณได้ พอเป็นแบบนี้เด็กเขาเริ่มเข้าใจ เพราะฉะนั้นต้องสร้างความเข้าใจให้ครูเสียก่อน โดยต้องพาถอดบทเรียนเสียก่อน เหมือนกับพาทำแปลงเกษตร

เมื่อก็ให้เขาถอดว่าสิ่งที่ทำไปได้อะไรมา เหตุผลเพราะอะไร พอประมาณกับตัวเองไหม และมีความรับผิดชอบอย่างไร คนจะทำเขาก็แบ่งเวรกันวันจันทร์ใครทำ วันอังคารใครทำ เลยปรึกษากับอาจารย์ฉลาดว่า “เราต้องเริ่มสร้างครูก่อน” ตอนแรกพัฒนาหมดทั้งโรงเรียนและค่อยดูว่าใครสนใจเข้าใจเท่าไร แล้วเราก็จับเป็นแกนนำ เราก็จัดการพาครูถอดบทเรียนเสียก่อน ทุกคนก็เริ่มเข้าใจกันเกือบ 100% เราก็สังเกตดูว่าใครสนใจอะไรพิเศษ หรือว่าเรื่องอะไรขึ้นมา เพราะว่ามันถึงตอนที่เวลาคนไปปลูกข้าว หว่านข้าวหรือหว่านเมล็ดพันธุ์ลงไป หว่านหลายๆ เมล็ดพันธุ์เยอะๆ ทำไมทุกเมล็ดโตขึ้นไม่พร้อมกันและโตแตกต่างกันมาก บางเม็ดไม่เกิดไม่งอก เพราะฉะนั้นผมก็สังเกตบุคลากรหรือครูว่าเป็นอย่างไร ใครกระตือรือร้น ชยัน สนใจ เองงานมานำเสนอมานำอธิบายให้เพื่อนฟัง คือ ใช้ได้ ก็จะมีเขามาร่วมเป็นแกนนำ เราจะสร้างครูแกนนำก่อน เพราะว่าถ้าจะดึงขึ้นมาทุกคนแล้วมันช้า ก็จะใช้วิธีเอาใจผู้ที่มีมาเสียก่อนมาสร้างครูแกนนำ เวลามูลนิธิเชิญก็จะส่งครูแกนนำไปอบรมก่อนแล้วค่อยๆ มาขยายต่อ พอได้ครูแกนนำรอบแรกได้ 5 คน ช่วงแรกนี้ส่งชุดแรกไปอบรมก็กระตือรือร้น มาขยายผลต่อ และผู้ที่อยากเป็นแกนนำก็มีมาสมัครด้วยตนเองขออาสาเป็นแกนนำด้วย ขอเดินทางไปด้วย เพราะฉะนั้นแกนนำเราจะค่อยๆ แทรกซึมไปเรื่อยๆ ในขณะที่เดียวกันเราก็คุยกันว่า ผู้ที่ยังไม่มาเข้าร่วมขบวนการ ใครสนิทกับใครบ้างก็แบ่งกันไปประกบไปคุยกันว่าเป็นอย่างไรถึงไม่ค่อยสนใจวิธีนี้ ใช้วิธีเพื่อนที่เข้าใจกันไปคุยกัน ก็ค่อยๆ ตะล่อมเข้ามาก็ได้มาเป็นบางส่วน แทรกซึมเข้าไป

นักเรียนก็เหมือนกัน เพราะว่าจุดสำคัญที่สุดเราจะดูที่นักเรียน เมื่อครูขยายผลได้แบบนี้ เราไปสร้างแกนนำนักเรียนเหมือนกัน ตอนแรกก็ไปเล็งเอาเฉพาะคณะกรรมการนักเรียนเสียก่อน เพราะถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของเขา จากนั้นก็ให้ครูที่ปรึกษาแต่ละห้องไปเลือกว่ามีใครสนใจแบบนี้บ้างก็ดึงผู้ที่มีแว้วเข้ามา มีเด็กสนใจขอสมัครอาสาเข้ามาด้วย ส่วนมากจะเป็น ม.2 ในสมัยนั้น เราก็พาเขามาพัฒนา มาถอดบทเรียนให้เข้าใจเสียก่อน ถ้าพาเขาถอดบทเรียนแล้วเขาร้อง “อ้อ” ทันที เพิ่งรู้ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไรแบบนี้ บางคนก็ว่า “ผมจะเอาไปเป็นหลักคิดในการเตรียมตัวสอบ” “ผมจะเอาไปเป็นหลักคิดในการเปลี่ยนจิตใจไม่ให้มาสาย” อาจารย์ฉลาดก็ให้เขาอธิบายว่าเขาไปเปลี่ยนได้อย่างไร เขาบอกว่า “ผมคิดแล้วว่าสิ่งที่ผมเคยมาสายมันเป็นหน้าที่ถูกต้องแล้วหรือยัง เพราะว่ามันผิดต่อระเบียบวินัยของทางโรงเรียน แสดงว่าผมเป็นคนไม่มีคุณธรรม” นี่ก็คือที่เขาคิด “เพราะฉะนั้น หน้าที่ผมมาเรียน พ่อแม่ส่งผมมาเรียนต้องมาให้ถึงโรงเรียน เพราะว่าตอนเช้าเข้าแถวหน้าเสาธงเขาทำอะไรผมก็ไม่รู้เรื่อง” เขาก็เอาหลักคิดมาใช้ พอได้แบบนี้เรายังกลั่นตัวเป็นวิทยากรได้ดี ถ้าใครสามารถพูดแบบนี้ได้ ทั้ง ม.ต้นและ ม.ปลายเอามารวมกัน และก็มาหลอมรวมกันว่าการเป็นวิทยากรได้ถ่ายทอดความรู้ให้เขาอย่างไร

มีข้อกำหนดอยู่ว่าถ้าใครไปเป็นวิทยากรชุดนักเรียน ห้ามพาเขาถอดบทเรียนในเรื่องการเกษตร เพราะว่าเดี๋ยวจะเข้าใจผิดว่าหลักปรัชญา คือการเกษตร ให้ถอดเป็นอย่างอื่นเหมือนอย่างคนที่ถอดบทเรียนในตนเองว่า การมาสายนั้นเป็นอย่างไร บางคนถ้าจะคิดถึงเรื่องเรียนก็ยกตัวอย่างถอดบทเรียนเรื่องเรียน บางคนทำอย่างไรจึงเรียนเก่ง ทำไมเราเรียนไม่เก่งเหมือนเพื่อน ถอดออกมาเป็นแบบนี้ เหตุผลเป็นอะไรก็ใช้หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเข้าไป เขาก็ใช้ได้

เพราะฉะนั้นนักเรียนโรงเรียนอื่นที่มาดูงาน เราก็จะแบ่งเป็นสองเวที เวทีหนึ่งของครูรอบแรกพูดรวมกันก่อน ผอ.ก็จะพูดความเป็นไปเป็นมาเสียก่อน จากนั้นก็แบ่งกัน เวทีนักเรียนก็ให้วิทยากรนักเรียนไป เวทีครูก็ให้ครูแกนนำพากันไป สุดท้ายแล้วส่วนมากกลุ่มนักเรียนมักจะเสร็จก่อนมารอแล้วที่ห้องรวม นักเรียนเขาก็จะนำเสนอที่เขาไปถอดบทเรียนมาได้อะไรบ้าง เขาจะภูมิใจมาก พูดได้ดี อันนี้ครูแต่ละโรงเรียนก็ชอบใจตรงกันว่าลูกศิษย์ของเขาสามารถเข้าใจในหลักปรัชญาฯ

เพราะฉะนั้น วิธีการเชิงขวัญพิทยาคมจะเริ่มมาลักษณะนี้ เพราะเราจะปูพรมไปหมด คือ ให้โอกาสกับทุกคน เพราะว่าผมให้นโยบายว่าครูทุกคนต้องพร้อมที่เป็นวิทยากร เราจะแบ่งหน้าที่กัน เวลาส่งไปอบรมเราจะส่งไปไม่เหมือนกัน แล้วผมจะประเมินด้วยว่าใครสนใจสนใจก็จะหยิบขึ้นมาเสียก่อน ถ้าใครไม่เดินไปกับเพื่อนจะช้า ตอนนี้องค์กรกำลังเดินหน้ากันอยู่ ถ้าใครหยุดบ๊ายเพื่อนเขาจะล้าหน้าไปไกลทันที เพราะฉะนั้น ให้คิดเอาคือบอกว่าเปิดโอกาสให้ทุกคน คือจะบอกว่าเหมือนเมล็ดพืชนั่นแหละ ใครสมบูรณ์ก็จะโตมาก่อน ในการพัฒนา มีปัญหาเหมือนกัน

เราก็มาคิดอีกว่าหลังจากที่โรงเรียนอื่นมาดูงาน หลักคือว่าเราพาเขาให้เข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต่อมา เราก็มาตีความอีกว่า “ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา” นี้ ในโรงเรียนอะไรคือด้านการศึกษา เราก็มาคิดกัน เรามาคิดว่าหัวใจจริงๆ คือตั้งแต่ต้นนโยบายหลักสูตร วิสัยทัศน์ พันธกิจ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ เราจะต้องสร้างตัวนี้ให้แน่นให้แข็งแรงเสียก่อน ไม่งั้นเอาไปสอนไม่ได้ เพราะว่าช่วงแรกๆนั้น เวลาไปเอาแผนมาดูครูยังงอข้อปัดจากโรงเรียนอื่น ไปขอก่อปมาเพื่อที่จะส่ง ผอ. ผอ.ก็ตรวจว่าบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงใช้ได้ก็เซ็นตั้งขออนุญาต แต่พอไปสังเกตการณ์สอนของห้องเรียนเป็นปรากฏว่าสิ่งที่เขียนไปนั้นไม่ได้นำไปถึงเด็ก ไม่ได้พาเด็กไปทำกิจกรรมไม่ได้เป็นไปตามหลักปรัชญาฯ เลยคุยกันว่าอย่างนี้ทำอย่างไร มีในแผนแต่ทำไมไม่ถึงตัวเด็กก็ยังอยู่ที่ครูอยู่ ครูก็พูดอ้อมๆ แอ้มๆ ก็เลยสรุปว่ายังไม่เข้าใจหลักปรัชญาฯ ที่แท้จริง พอพาถอดบทเรียนปี เข้าใจแล้ว เขาเริ่มเข้าใจ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขแล้ว เพราะฉะนั้นบริบทในวิชานี้สิ่งที่เขาสอนนี้จะพาเด็กทำอะไรสร้างกิจกรรมอะไรเขาสามารถเขียนได้และก็นำสู่เด็กได้อันนี้เป็นสำคัญ

เพราะฉะนั้นสิ่งแรกที่สำคัญที่สุด ครูเราต้องเข้าใจ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเสียก่อน เพื่อจะตีความตรงนี้ให้ออก ย้อนไปถอดบทเรียนจากสิ่งที่เราทำมา สิ่งที่เราชอบ ที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ ถอดบทเรียนออกมา มีเหตุผลเป็นอย่างไร มีความพอประมาณไหม มีภูมิคุ้มกันหรือเปล่า ใช้หลักความรู้อะไร ตัวเองเดือดร้อนไหม หรือทำให้คนอื่นเดือดร้อนไหม ต้องคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ถ้าต่อไปในอนาคตจะเป็นอย่างไรต้องคิดตรงนี้ ถ้าเข้าใจในจุดนี้แล้วก็จะตีความว่ามันเป็นหลักคิดใช้ได้กับทุกเรื่อง เหมือนกับการประชุมครั้งนี้ ถ้าใครไม่วางแผนก่อน “อยู่ไหนหนอพิพิธภัณฑ (สถานที่ประชุม) อาจารย์ฤทธิไกรบอกว่าอาคารหลังแรกอยู่ซ้ายมือ อาคารหลังแรกหลายหลังมันหลังไหน” เพราะฉะนั้น ถ้าเตรียมตัวไม่ดีวางแผนไม่ดีเรียกว่าไม่มีภูมิคุ้มกันก็จะเตลิดเข้าไป ถ้าใครวางแผนได้ดีว่าจากนี้ไปจะพอประมาณเท่าไร เราจะจอตกลงตรงไหนหรือไปถามใคร ถ้า

เตรียมตัวมาดีก็ไม่ต้องเสียเวลา เราก็จะมาพบสถานที่ประชุม ตรงนี้ก็นำหลักคิดไปใช้ ถ้าเสียเวลาไปป่วนน้ำมันรถ มันก็กินไปเรื่อยๆ ก็เสียหลายอย่าง เพราะฉะนั้นการนำหลักคิดตรงนี้นั้นใช้ได้ทุกเรื่องอันนี้เป็นตัวอย่าง

เพราะฉะนั้นเด็กไปใช้ในวิถีพอเพียงได้อย่างไร ถ้าครูทำแผนดีสามารถวิเคราะห์ห่อออกมาเนื้อหาในส่วนนี้ จะต้องหาทำกิจกรรมอะไรหรือว่ามอบงานอะไรให้เด็ก ตรงนี้เด็กก็จะมีอุปนิสัยแบบพอเพียง ถ้าพาเขาทำเขา เข้าใจเขาทำด้วยใจเขาจะชอบ ในที่สุดก็จะเป็นนิสัยเขา เขาทำที่โรงเรียนได้ ผมจะบอกอยู่ตลอดว่าโรงเรียนเรา ต้องเป็นแบบ 1.ความสะอาด 2.ความเป็นระเบียบ ถ้าเข้าไปในหมู่บ้านบางที่ชาวบ้านยังคิดแบบชาวบ้านอยู่ เอาควายมาเดินตามถนนและก็ปล่อยมูลไว้เต็มถนนหนทางมันดูไม่ดี เพราะฉะนั้นเราก็ให้เด็กรู้จักรักความ สะอาดไม่ว่าห้องน้ำ ห้องเรียน ถ้าเขาทำสะอาดที่โรงเรียนแล้ว เขาก็อยากจะไปทำที่บ้าน...ก็จะคุยกันแบบนี้ เด็ก เขาจะเริ่มเข้าใจ ทำอะไรก็ขอให้ใช้หลักคิด เด็กก็จะเริ่มจากส่วนน้อย ตอนแรกๆ ก็แซวกันเล่นๆ ว่า “ต้องใช้หลัก คิดนะ” พอพูดบ่อยๆ มันเป็นนิสัยของเขาเอง โรงเรียนเราเป็นศูนย์การเรียนรู้ วิธีการนี้ทำให้เด็กมีนิสัยพอเพียง

การประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ จุดสำคัญท่านกรรมการจะดูทั่วไปตามเกณฑ์นั้นแหละ แต่ส่วนใหญ่จะ สัมภาษณ์ถ้าครูตอบเข้าใจได้ตามนี้ก็โอเคและเด็กที่นำเสนอแต่ละกลุ่มจะต้องตอบได้ อย่าไปใช้วิธีจดคำตอบให้ เด็กไปท่อง คือ ไม่เป็นธรรมชาติ จริงๆ เด็กเขาทำมาดีแล้วเขาเข้าใจแล้ว เพียงแต่ทำให้ตอบตามประเด็นนั้น แหละ โดยให้เข้าหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไขไปสู 4 มิติอย่างไร เด็กเขาก็จะตอบอย่างจะฉานจะเป็นคำตอบที่ดีกว่าเรา เขียนให้อีก ธรรมชาติของเด็กจะเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นอย่าไปใช้วิธีเขียนคำตอบให้เด็ก แล้วก็อย่าไปใช้วิธี แบบประเมินโรงเรียนในฝัน มันต่างกัน อุปนิสัยพอเพียงของเด็กจะต้องทำด้วยธรรมชาติ ทำด้วยใจ อันนี้จะเป็น ธรรมชาติกว่า เพราะฉะนั้น การประเมินถ้าเด็กของเราพร้อมจะไม่มีปัญหา เพราะว่าในส่วนบริบทสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวเสริมเท่านั้นเอง แต่จุดใหญ่เป็นนักเรียน ถ้าเขามีอุปนิสัยพอเพียงแล้วเขาจะพูดได้อย่างฉาน

ถ้าประเมินแล้วไม่ผ่านจะทำอย่างไร ทางคณะกรรมการจะบอกเราว่าอยู่ในขั้นไหน บางโรงก็จะบอกว่า ซ้อมอีกนิดหน่อยก็จะผ่าน แต่บางโรงก็คะแนนต่ำเยอะ ซ้อมคงไม่ไหว คงจะต้องเตรียมรอบประเมินงวดใหม่ ก็ แล้วแต่กรรมการท่านจะแนะนำไว้ แต่ดูภาพรวมๆ แล้วถ้าเราเตรียมการอย่างนี้ อย่าลืมนะว่าโรงเรียนเราเป็น สถานศึกษา หัวใจอยู่ที่หลักสูตร เราต้องเตรียมให้พร้อม หน่วยการเรียนรู้ การบริหารจัดการการเรียนรู้ นโยบาย เขาว่าอย่างไร จัดทำวิสัยทัศน์ว่าอย่างไร

.....